

ПИРОЖКОВ

Сергій Іванович —
академік НАН України,
віцепрезидент НАН України,
голова Секції суспільних
і гуманітарних наук НАН
України

БОЖОК

Єгор Валерійович —
Надзвичайний і Повноважний
Посол

ХАМІТОВ

Назіп Віленович —
член-кореспондент НАН
України, провідний науковий
співробітник Інституту
філософії ім. Г.С. Сковороди
НАН України

НАЦІОНАЛЬНА СТІЙКІСТЬ (РЕЗИЛЬЄНТНІСТЬ) КРАЇНИ: СТРАТЕГІЯ І ТАКТИКА ВИПЕРЕДЖЕННЯ ГІБРИДНИХ ЗАГРОЗ

У сучасних геополітичних умовах найвищу цінність тієї чи іншої країни закладено в її цивілізаційній суб'єктності, яка й робить державу дійсно незалежною. Показано, що без суб'єктності незалежність стає лише формальністю, маскою, що прикриває залежність країни від сильних геополітичних гравців. Саме тому надзвичайно важливою є стійкість (резильєнтність) цивілізаційної суб'єктності країни, яку автори характеризують як національну резильєнтність. На основі розробленої авторами методології метаантропологічного потенціалізму національну резильєнтність визначено як стратегію забезпечення збалансованості розвитку та успішного протистояння зовнішнім і внутрішнім загрозам, і більше того, як передбачення викликів та пошук відповідей на них заради гідної самореалізації та гуманістичного розвитку людини. Проаналізовано зовнішній та внутрішній виміри національної резильєнтності, а також її пріоритетні напрями. Досліджено питання взаємодії національної резильєнтності й національної безпеки, поставлено проблему інституційного забезпечення стратегії національної резильєнтності.

Ключові слова: національна стійкість (резильєнтність), цивілізаційна суб'єктність, метаантропологічний потенціалізм, національна безпека, геополітика.

Чим ближче ми підходимо до небезпеки,
тим яскравіше починають світитися
шляхи до рятівного.

Освальд Шпенглер

Ситуацію мало вміти використовувати,
її треба вміти створювати.

Вінстон Черчилль

Резильєнтність та цивілізаційна суб'єктність країни

Україна святкує 30-річчя проголошення своєї незалежності в геополітичній атмосфері, в якій гранично посилюються загрози та виклики. Тому органічно постає питання: що може зміцнити нашу незалежність, надійно забезпечити національну безпеку,

територіальну цілісність і суверенітет держави? Що саме сьогодні є пріоритетним?

У сучасних геополітичних умовах найвищу цінність тієї чи іншої країни закладено в її цивілізаційній суб'єктності, яка й робить державу дійсно незалежною. Без суб'єктності незалежність стає лише формальністю, маскою, що прикриває залежність країни від сильних геополітичних гравців. Саме тому надзвичайно важливою є стійкість, або резильєнтність (від англ. *resilience* — життєстійкість, спроможність відновлюватися), цивілізаційної суб'єктності країни [1]. Цивілізаційну суб'єктність недостатньо досягти, її потрібно зберегти й розвинути в умовах різноманітних викликів та загроз.

Резильєнтність (стійкість) цивілізаційної суб'єктності країни — це така стратегія її існування, коли країна здатна зберігати збалансованість розвитку та успішно протистояти зовнішнім і внутрішнім викликам та загрозам. Більше того, завдяки зусиллям політичної та інтелектуальної еліти вона вчасно може передбачати виклики і відповідати на них заради гідної самореалізації та гуманістичного розвитку людини, які забезпечує держава.

Нагадаємо, що цивілізаційну суб'єктність можна визначити як «здатність реалізувати власні національні інтереси та заради цього мати можливість впливати на інших, а не бути лише об'єктом впливу. Разом з тим, суб'єктність — це здатність до незалежності та свободи, спроможність бути собою, розвиватися, розгортати приховані потенції» [1, с. 23]. Звернемося до методології метаантропологічного потенціалізму, яка дозволяє вибудовувати стратегії розвитку цивілізаційної суб'єктності країни, що відповідають її потенціям і при цьому сприяють гуманістичному розвитку людини [1, с. 19–56; 2; 3]. Раніше ми довели, що «методологія розвитку суб'єктності України мусить спрямовувати розвиток можливостей країни в річище гуманізації — бути антропологічно спрямованою. Проте цього замало, адже йдеться і про креативну персоналізацію людини, здатність виходити за межі буденності, тому така методологія є не просто антрополо-

гічною, а метаантропологічною, методологією розвитку людини, а не лише країни» [1, с. 27].

На цій основі ми довели, що цивілізаційна суб'єктність країни може бути не лише сильною чи слабкою, а й мати гуманістичну або авторитарну якість [1, с. 21–25], і те, що для України та її народу органічною є саме гуманістична суб'єктність, яка повинна бути сильною та інноваційною [1, с. 21–25; 4, с. 13–22]. Констатуємо гуманістичну спрямованість суб'єктності України, ми робимо «закономірний акцент на вільній самореалізації її громадян та продуктивній комунікації між ними, на основі чого й можлива суб'єктність країни, яка виведе її у спільноту цивілізованих країн» [1, с. 27].

Важливо зазначити, що «метаантропологічний потенціалізм дозволяє досліджувати не лише ключові потенції розвитку України, а й умови її існування серед інших країн, взаємодію з ними, передусім з тими, які мають на неї історично зумовлений цивілізаційний вплив — безпосередній або опосередкований» [1, с. 52]. В умовах України передусім ідеться про євразійську та євроатлантичну цивілізаційні спільноти, їх способи життя, інтереси та цінності.

Тепер ми використаємо цю методологію для осмислення такої якості цивілізаційної суб'єктності України, як резильєнтність.

* * *

Резильєнтність — медичний термін, який останнім часом міцно закріпився в міжнародній політиці. У первинному значенні резильєнтність — це сукупність притаманних суб'єкту рис, які роблять його здатним конструктивним шляхом долати стреси та важкі періоди. З точки зору сучасної міжнародної практики резильєнтність — це здатність суб'єкта міжнародних відносин протидіяти гібридним загрозам. Ознаки, що зумовлюють таку здатність, не завжди є природними, в багатьох випадках їх необхідно набувати.

У сучасному світі резильєнтність починається з розуміння гібридних загроз. Ці загрози постійно «мігрують» і змінюються, а відтак, для країни як цивілізаційного суб'єкта необ-

хідною є динамічна ідентифікація потенційних гібридних ризиків за результатами всебічного вивчення зовнішнього та внутрішнього середовища.

Не менш важливим для резильєнтності є усвідомлення здатності до неї, тобто наявності притаманних для цього ознак, та визначення тих якостей, яких необхідно набути. З цією метою нами і запропоновано концепт «цивілізаційна суб'єктність», відповідну концепцію і методологію [1; 5], що дозволяє визначити критерій резильєнтності країни та її держави, а також кінцеву мету.

Для досягнення країною належного рівня резильєнтності, який може бути означений як певна зрілість цивілізаційної суб'єктності, необхідним є коло кваліфікованих експертів, які мають теоретичні знання, наукові напрацювання та практичний досвід. Для ефективності й результативності вони повинні бути об'єднані інституційно, але перед тим, як окреслити можливості такого об'єднання, слід глибше усвідомити природу резильєнтності цивілізаційної суб'єктності країни в сучасному світі, в якому гранично посилюються тенденції гібридної війни й гібридного «миру», що є новим викликом гуманістичним цінностям і людській природі загалом [3, с. 349–366].

Концепт національної резильєнтності та етапи реалізації її стратегії

Резильєнтність цивілізаційної суб'єктності країни, по суті, постає синонімом *національної резильєнтності* і є фундаментальною запорукою національної безпеки. Цей термін уже прозвучав у сучасному гуманітарному дискурсі, але ми надаємо йому нові смисли. Українські дослідники М. Белинська і О. Корольчук пропонують трактувати поняття національної резильєнтності як «здатність соціальної системи будувати нормальне, повноцінне життя в складних умовах, здатність суспільства протистояти викликам і кризам у різних сферах суспільного життя шляхом внесення змін і адаптації без шкоди для основних цінностей суспільства та інститутів» [6, с. 26–27].

У координатах підходу зазначених авторів національну резильєнтність можна розглядати у двох різних напрямках: «1) як індикатор здатності суспільства протистояти викликам зі своїми неушкодженими цінностями..., 2) як прогрес, рух уперед через подолання кризових явищ до нового етапу розвитку суспільства на основі поведінкової адаптації» [6, с. 27].

На нашу думку, такий підхід є продуктивним у тому плані, що резильєнтність інтерпретується як здатність давати відповідь на виклики, протидіяти загрозам, зберігаючи *автентичність* (цінності) і набуваючи *адекватність* (поведінкову адаптацію). Проте кінцева мета і смисл резильєнтності постають дещо абстрактними. Тому ми й пропонуємо назвати кінцевою метою і смислом національної резильєнтності саме цивілізаційну суб'єктність, яка, в свою чергу, існує заради успішного й гуманістичного розвитку людини. З іншого боку, ми осмислюємо національну резильєнтність не просто як *здатність*, а як *стратегію*. Тобто ми не лише констатуємо, що одні спільноти мають резильєнтність, здійснюючи «рух вперед через подолання кризових явищ», а інші — ні, а пропонуємо окреслити *спосіб набуття і розвитку* резильєнтності та її *інституційного забезпечення*.

У низці зарубіжних публікацій актуалізовано передусім терміни *community resilience* — резильєнтність (стійкість) спільноти, *disaster resilience* — резильєнтність (стійкість) до катастроф, а також *community resilience to disasters* — резильєнтність спільноти до катастроф [7–10]. Також трапляється розуміння резильєнтності саме як *стратегії* готовності до катастроф [11].

Ми виходимо з того, що ефективна резильєнтність як успішна відповідь на зовнішні та внутрішні виклики, а також протистояння загрозам означає їх *випередження*. Саме тому слід говорити про резильєнтність *випередження викликів* та *загроз*, а не *катастроф*. Адже катастрофа — це вже результат дії тих викликів і загроз, яким не вдалося запобігти і які розвинулися у щось настільки могутнє й деструктивне, що йому важко протистояти, не кажучи вже про упередження та нейтралізацію. Від ка-

катастрофи можна лише рятуватися. Наявність катастрофи означає провал резильєнтності як стратегії.

Отже, **гідна відповідь на деструктивні виклики та випередження загроз є найбільш успішною стратегією резильєнтності цивілізаційної суб'єктності**. Така стратегія дозволяє вчасно усвідомити ризики та підготуватися до кризи з метою *мінімізувати політичні й матеріальні втрати, які можуть бути катастрофічними для національних інтересів країни, її цивілізаційної суб'єктності і взагалі для її існування в сучасному кризовому світі*. Як забезпечити стратегію такого випередження? Хто здатен здійснити її? Які можуть бути етапи реалізації національної резильєнтності як стратегії випередження загроз та викликів?

Перш ніж відповісти на ці питання, з'ясуємо сутнісні ознаки сучасного кризового світу, який сформувався в контексті епохи гібридних воєн і пандемії коронавірусного захворювання COVID-19. Це допоможе нам усвідомити не лише формальні, а й змістові риси резильєнтності цивілізаційної суб'єктності та можливість її інституціалізації в нашій державі.

1. Це світ, у якому *глобальна економічна взаємодія* поступається місцем *політичній та безпековій*, що викликає кризу самої суті глобалізації, яка була спричинена економічною експансією наддержав і транснаціональних корпорацій.

2. Це світ, у якому *інтереси* держав однозначно домінують над цінностями. Іншими словами, це світ *егоцентризму країн* та їх ситуативних союзів.

3. Це світ, у якому відбувається *руйнація усталених систем міжнародного порядку та колективної суб'єктності*. Здобуття й збереження суб'єктності країн все більше стає індивідуальною справою, навіть якщо ті чи інші геополітичні гравці декларують інше.

Наведені ознаки актуалізують набуття резильєнтності як стратегії відповіді на деструктивні виклики та випередження загроз цивілізаційній суб'єктності країни, що є важливою умовою як збереження, так і розвитку її реального суверенітету та незалежності.

* * *

Резильєнтність як стратегія відповіді на деструктивні виклики та випередження загроз цивілізаційній суб'єктності країни у сучасному кризовому світі потребує здійснення як мінімум трьох принципових етапів: 1) *аналітичного*, 2) *практичного* та 3) *постаналітичного*.

Перший етап включає в себе моніторинг реальних подій та ситуацій у світі з метою передбачення конкретних внутрішніх або зовнішніх викликів і загроз, відділення перших від других, їх класифікацію та виявлення взаємозв'язків, а також вироблення плану дій щодо їх випередження, нейтралізації та протидії ним.

На другому етапі відбувається практичне здійснення нейтралізації деструктивних викликів та загроз.

На третьому етапі здійснюється аналіз результатів та наслідків практичного етапу, що стає основою для корекції практичних дій.

Перший і останній етапи в їх теоретичних і методологічних вимірах потребують значного інтелектуального потенціалу, який може забезпечити взаємодія аналітиків та експертів з представниками органів виконавчої влади, відповідальних за національну безпеку держави.

Зовнішній і внутрішній виміри стратегії національної резильєнтності України

Змістове наповнення стратегії резильєнтності України на першому (аналітичному) етапі передбачає постійний моніторинг та аналіз **зовнішніх і внутрішніх викликів і загроз**. Враховуючи стан війни з РФ, а також складну геополітичну ситуацію, в якій опинилася Україна, передусім слід зосередитися на перших.

Для моніторингу зовнішніх викликів та загроз насамперед слід визначити країни (союзи країн), національні інтереси яких перетинаються з національними інтересами України, тобто або реалізуються в одному напрямі, або суперечать їм. Міру цього можна оцінювати, наприклад, за трибальною шкалою: *слабо; сильно; дуже сильно*.

Слід розглянути принаймні таких геополітичних гравців, як *США, Росія, Євросоюз, Китай*. Наші національні інтереси найбільшою мірою перетинаються з інтересами цих країн і союзів країн. Потрібен постійний аналіз змін власних інтересів цих геополітичних гравців. Також слід постійно відстежувати динаміку сили та якості їх цивілізаційної суб'єктності. Це дасть змогу усвідомлювати, коли випереджувати загрози та виклики й *на кого і як* має бути спрямоване таке випередження. В результаті можна буде значно зменшити можливі втрати при взаємодії з міжнародними партнерами та опонентами. В цьому плані дуже показовими є слова Вінстона Черчилля: «Я не можу передбачити вам дії Росії. Це загадка, загорнута в таємницю і поміщена всередину голловолмки, але, можливо, є ключ. Цей ключ — російський національний інтерес» [12]. І хоча, за словами того ж В. Черчилля, «росіян завжди недооцінювали, а між тим вони вміють зберігати секрети не тільки від ворогів, а й від друзів» [12], саме аналіз національних інтересів дозволяє нам прогнозувати дії такого непередбачуваного супротивника. Сьогодні ми можемо впевнено сказати, що національні інтереси Росії будуються на ідеї єдиного імперського цивілізаційного простору, в який повинні увійти колишні республіки СРСР, передусім Україна. І це в черговий раз підтвердила стаття В. Путіна, розміщена на сайті Кремля 12 липня 2021 р.

При цьому важливо усвідомлювати не тільки інтереси, а й **цінності**, які в конкретний момент сповідує влада, що приймає стратегічні рішення, і, особливо, лідер країни. Врахування цих *світоглядних і психологічних* факторів є необхідним при вибудовуванні ефективної стратегії резильєнтності.

Для кожної країни слід визначити свої «червоні лінії», при наближенні до яких слід розробляти нову стратегію резильєнтності або модернізувати вже сформовану. Для цього поряд з наявним станом відносин України з тією чи іншою країною у нас має бути *образ бажаних (ідеальних) відносин* з нею. Коли відхилення від бажаних відносин наблизатиметься до червоної лінії («задовільно»), за якою починається

«незадовільно», ми повинні перейти до реалізації практичного етапу стратегії резильєнтності. Його результати будуть проаналізовані і відкориговані на постаналітичному етапі.

Сказане вище означає, що для кожного ключового геополітичного гравця слід створити *прогностичну модель*. Проте ця модель не повинна відображати занадто далеке майбутнє. Ефективним є часовий проміжок від року до п'яти — залежно від динаміки розвитку країни та інтенсивності подій в ній та навколо неї.

* * *

Аналіз як зовнішніх, так і внутрішніх викликів і загроз цивілізаційній суб'єктності країни потребує осмислення загроз та викликів на економічному, соціально-політичному, правовому, військово-політичному, духовно-культурному, освітньо-науковому та мережево-інформаційному напрямках. *Мережево-інформаційний* рівень слід виділити особливо, оскільки розвиток соціальних мереж в Інтернеті та спілкування в них у ХХІ ст. стало фактором змін і в економічній, і в політичній, і навіть у духовно-культурній сферах. Саме за допомогою маніпуляцій у соціальних мережах одні геополітичні гравці впливають на інших — безпосередньо чи з використанням третіх країн. Так само політичні гравці всередині країни за допомогою маніпулятивних стратегій у соціальних мережах впливають на опонентів та електорат. Для успішної протидії цьому країнам потрібно обмінюватися інформацією, протидіяти агресивній пропаганді та дезінформації, гібридним загрозам і координувати зусилля для подолання спільних викликів у сферах міжнародної, економічної, енергетичної та військової безпеки.

Пріоритетні напрями стратегії національної резильєнтності України

Спробуємо виокремити деякі пріоритетні напрями стратегії національної резильєнтності України. Як було вже зазначено вище, основною метою національної резильєнтності є збереження та розвиток цивілізаційної суб'єктності нашої країни. Це означає, що

ми маємо забезпечити кілька напрямів резильєнтності. При цьому резильєнтність можна трактувати і як процес, *стратегію*, і як певну якість, *результат втілення стратегії*.

Вище ми виділили зовнішній та внутрішній виміри національної резильєнтності. Також сказане вище підводить до висновку, що з усіх проявів зовнішньої резильєнтності найважливішим є напрям **зовнішньополітичної резильєнтності**, який потребує постійного поглибленого аналізу зовнішньополітичного середовища на предмет наявності в ньому явних та гібридних загроз для цивілізаційної суб'єктності нашої країни. Потрібно здійснювати оцінку здатності нашої держави ефективно протидіяти їм і виробляти відповідні рекомендації.

Розглянемо тепер напрями, які на перший погляд становлять *внутрішній вимір* резильєнтності, але насправді, в умовах глобального світу, є одночасно і внутрішніми, і зовнішніми.

Економічна резильєнтність. Зрозуміло, що успішна економіка є базисом цивілізаційної суб'єктності країни, а отже, важливим елементом стратегії національної резильєнтності. Тому потрібен аналіз зовнішньо- та внутрішньоекономічного середовища України щодо наявності викликів і загроз, окреслення найбільш реальних шляхів відповіді на них. Важливою складовою економічної резильєнтності країни є **енергетична резильєнтність**, яка потребує моніторингу світового і регіональних енергетичних ринків та формування ефективної енергетичної політики Української держави в контексті усвідомлення актуальних загроз і викликів та можливостей протидіяти ним.

Соціально-політична й правова резильєнтність передбачає аналіз і нейтралізацію деструктивних викликів та загроз у контексті розвитку внутрішньої політики України, її політикуму, взаємодії держави і громадянського суспільства, а також правової та правоохоронної систем України, їх місця в міжнародно-правовій архітектурі.

Гуманітарна резильєнтність потребує аналізу викликів та загроз розвитку людини в Україні, забезпеченню її базових потреб і прав та своєчасної відповіді на них шляхом ефективно-

го становлення гуманітарної сфери, її суб'єктів та інститутів. У гуманітарну резильєнтність, напевно, слід включити **демографічну резильєнтність** як актуальний напрям, одним з найважливіших аспектів якого є міграційні проблеми України в глобалізованому світі.

Духовно-культурна резильєнтність потребує ґрунтовного дослідження мистецького та релігійного середовища України як таких, що мають найбільший вплив на формування світогляду, аналізу викликів і загроз у цій сфері й вироблення рекомендацій щодо їх випередження та нейтралізації.

Освітня й наукова резильєнтність передбачає аналіз викликів і загроз у контексті розвитку освіти і науки, зокрема зовнішніх впливів на ці сфери. Успішна відповідь на виклики і загрози потребує збалансованого поєднання зарубіжних інновацій в організації освітньої і наукової сфер з розвитком продуктивних вітчизняних традицій.

Резильєнтність масових комунікацій (мережево-інформаційна резильєнтність) потребує оцінки інформаційного середовища України щодо викликів та загроз (передусім у ЗМІ та соціальних мережах) та здатності ефективно їм протидіяти.

Військово-політична резильєнтність може бути виділена як окремий напрям з огляду на стан гібридної війни, в якому перебуває наша держава. При реалізації цього напрямку резильєнтності важливим є дослідження міжнародного військово-політичного середовища та вітчизняного військово-політичного та військово-технічного потенціалу в умовах гібридної війни.

Національна резильєнтність України, цивілізаційна суб'єктність та національна безпека

Поняття «національна резильєнтність» і «національна безпека» є достатньо близькими, на перший погляд навіть тотожними. Проте більш глибоке осмислення розкриває відмінності: національна безпека — це стан захищеності ідентичності держави та самого її існу-

вання, реалізації її національних інтересів, тоді як національна резильєнтність постає доволі *ефективною стратегією забезпечення такого стану* і, як уже було зазначено вище, є фундаментальною запорукою національної безпеки. При цьому надзвичайно важливо розуміти, що і національна безпека як стан, і національна резильєнтність як стратегія його забезпечення є *лише засобами* досягнення й розвитку сильної гуманістичної цивілізаційної суб'єктності країни. Адже саме така суб'єктність відкриває для громадян можливість розвитку, гідної самореалізації та щасливого життя.

В одній з попередніх публікацій ми зазначали, що «суб'єктність країни є смислом і метою її безпеки, а не навпаки. Інакше кажучи, безпека є лише засобом досягнення країною суб'єктності. Країни, які надто зациклені на своїй безпеці та на інноваційності в ній, можуть втрачати більш широкі інноваційні перспективи і, відповідно, можливість цивілізаційного лідерства (типовий приклад — Північна Корея)» [1, с. 17]. Дійсно, «в динаміці «національна безпека — національна суб'єктність» безпека є більш статичним, консервативним елементом з *керованою «згори», а тому обмеженою інноваційністю*, тоді як суб'єктність постає більш динамічним елементом, у якому постійно відбувається *вільна інноваційна активність*. Саме тому в процесах розвитку суб'єктності значно меншою мірою може бути корупційна складова» [1, с. 17].

Слід додати, що все сказане про взаємодію національної безпеки і цивілізаційної суб'єктності повністю стосується і національної резильєнтності.

* * *

Чому стратегія національної резильєнтності стала актуальною для забезпечення національної безпеки сучасних держав? Річ у тім, що сучасний світ розвивається в просторі постійної геополітичної турбулентності та порушення усталених норм міжнародного порядку, причому це відбувається доволі динамічно, а тому «пропущені удари» загроз і викликів можуть призводити до справжніх економічних,

екологічних, гуманітарних криз та катастроф, у результаті яких країна безнадійно відстає від більш успішних і потужних геополітичних гравців, втрачає суб'єктність, а її народ — гідний рівень життя та можливості самореалізації.

Тому випередження й нейтралізація викликів та загроз на ранніх етапах стає своєрідною профілактикою серйозних хвороб держави, які по суті є деформаціями її цивілізаційної суб'єктності. Така профілактика є значно менш затратною та більш ефективною, ніж подальше лікування. Іншими словами, якщо ми припустимо, що національна безпека держави є необхідним мінімумом цивілізаційної суб'єктності, який потрібен для її інноваційного розвитку, то національна резильєнтність сьогодні постає одним з найкращих каталізаторів забезпечення і національної безпеки, і цивілізаційної суб'єктності.

Гранична актуальність розроблення стратегії національної резильєнтності та її втілення зумовлені також тим, що в «сучасному глобалізованому світі епохи пандемічних загроз і пов'язаних з ними економічних криз маємо *суперечливе поєднання ірраціоналізму й прагматизму* у свідомості політичних еліт країн та їх населення. В міжнародній політиці мусимо констатувати *зміщення акцентів з цінностей на інтереси*, наростання... егоцентризму держав та блоків» [4, с. 67].

Отже, можемо впевнено констатувати: жоден геополітичний гравець — країна чи союз країн — не вирішить за Українську державу проблему її національної резильєнтності. Настав час інтенсивно розробляти цю стратегію власними силами, щоб в умовах гібридної війни та окупації Російською Федерацією частини території України не втратити власний суверенітет, незалежність і можливість справжньої суб'єктної реалізації у світі.

* * *

Для реалізації стратегії національної резильєнтності як важливого фактора забезпечення національної безпеки та актуалізації цивілізаційної суб'єктності України доцільно створити *Центр національної резильєнтності*

України (ЦНРУ), теоретичне і методологічне забезпечення якого спільно з органами виконавчої влади могла б здійснювати Національна академія наук України.

Отже, для сучасної Української держави саме національна резильєнтність є стратегією,

яка із залученням інтелектуальних ресурсів дозволяє ефективно захистити нашу незалежність і розгорнути потенціал цивілізаційної суб'єктності. Тому політична й інтелектуальна еліти України повинні зробити все можливе для утвердження і розвитку цієї стратегії.

REFERENCES

[СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ]

1. Pyrozhkov S.I., Khamitov N.V. *Ukraine as a Civilizational Subject: from potencies to a new worldview and human existence*. Kyiv: Naukova Dumka, 2020. (in Ukrainian). <https://files.nas.gov.ua/PublicMessages/Documents/0/2021/01/210115213819467-3206.pdf>
[Пирожков С.І., Хамітов Н.В. *Цивілізаційна суб'єктність України: від потенцій до нового світогляду і буття людини*. Київ: Наукова думка, 2020.]
2. Pyrozhkov S.I., Khamitov N.V. Civilization project of Ukraine: from ambitions to real opportunities. *Visn. Nac. Akad. Nauk Ukr.* 2016. (6): 45–52. DOI: <https://doi.org/10.15407/visn2016.06.045>
[Пирожков С.І., Хамітов Н.В. Цивілізаційний проект України: від амбіцій до реальних можливостей. *Вісник НАН України*. 2016. № 6. С. 45–52.]
3. Khamitov N.V. *Philosophical Anthropology: Actual Problems. From theoretical to practical turn (Filosofska antropologiya: aktualni problemy. Vid teoretychnoho do praktychnoho povorotu)*. Kyiv: KNT, 2019. (in Ukrainian).
[Хамітов Н.В. *Філософська антропологія: актуальні проблеми. Від теоретичного до практичного повороту*. 3-тє видання, виправлене і доповнене. Київ: КНТ, 2019.]
4. Pyrozhkov S.I., Smolij V.A., Boriak H.V. et al. (eds). *Ukraine as a Civilizational Subject of History and Modernity: National Report (Ukraina yak tsyvilizatsiyni subiekt istorii ta suchasnosti: natsionalna dopovid)*. Kyiv: Nika-Tsentr, 2020. (in Ukrainian). <https://files.nas.gov.ua/PublicMessages/Documents/0/2021/04/210428200554623-8252.pdf>
[Україна як цивілізаційний суб'єкт історії та сучасності: національна доповідь. Ред. кол.: С.І. Пирожков, В.А. Смолій, Г.В. Боряк, Я.В. Верменич, С.С. Дембіцький, О.М. Майборода, С.В. Стоєцький, Н.В. Хамітов, Л.Д. Якубова, О.В. Ясь. Інститут історії України НАН України. Київ: Ніка-Центр, 2020.]
5. Pyrozhkov S.I., Khamitov N.V. Is Ukraine a civilizational subject of history and modernity? *Visn. Nac. Akad. Nauk Ukr.* 2020. (7): 3–15. DOI: <https://doi.org/10.15407/visn2020.07.003>
[Пирожков С.І., Хамітов Н.В. Чи є Україна цивілізаційним суб'єктом історії та сучасності? *Вісник НАН України*. 2020. № 7. С. 3–15.]
6. Bilynska M., Korolchuk O. The role of national resilience in public administration reforming. *Yearbook of Department "Administration and management"*. 2018. 3(1): 24–45. (in Russian).
[Белинская М.М., Корольчук О.Л. Роль национальной резильєнтности в формировании эффективного публичного управления. *Годишник на департамент «Администрация и управление»*. София: Нов български университет, 2018. Т. 3. С. 24–45.]
7. Chandra A., Acosta J.D., Howard S. et al. *Building Community Resilience to Disasters: A Way Forward to Enhance National Health Security*. Santa Monica, CA: RAND Corporation, 2010. DOI: <https://doi.org/10.7249/TR915>
8. Chandra A., Acosta J.D., Meredith L.S. *Understanding Community Resilience in the Context of National Health Security: a literature review*. Santa Monica, CA: RAND Corporation, 2010. DOI: <https://doi.org/10.7249/WR737>
9. Sherrieb K., Norris F., Galea S. Measuring capacities for community resilience. *Social Indicators Research*. 2010. 99(2): 227–247. DOI: <https://doi.org/10.1007/s11205-010-9576-9>
10. Chandra A., Williams M., Plough A., Stayton A., Wells K.B., Horta M., Tang J. Getting actionable about community resilience: the Los Angeles County Community Disaster Resilience Project. *American Journal of Public Health*. 2013. 103(7): 1181–1189. DOI: <https://doi.org/10.2105/AJPH.2013.301270>
11. Norris F.H., Stevens S.P., Pfefferbaum B., Wyche K.F., Pfefferbaum R.L. Community resilience as a metaphor, theory, set of capacities, and strategy for disaster readiness. *American Journal of Community Psychology*. 2008. 41(1-2): 127–150. DOI: <https://doi.org/10.1007/s10464-007-9156-6>

12. Winston S. Churchill. Quotes. The International Churchill Society. <https://winstonchurchill.org/publications/finest-hour/finest-hour-150/churchill-on-russia/>
[Уинстон Черчилль. Цитаты. *Citaty.Info*. <https://citaty.info/man/uinston-cherchill>]

Sergij I. Pyrozikov

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7539-0248>

National Academy of Sciences of Ukraine

Yehor V. Bozhok

Nazip V. Khamitov

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8193-9383>

Skovoroda Institute of Philosophy of the National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

NATIONAL RESILIENCE OF THE COUNTRY: STRATEGY AND TACTICS OF ANTICIPATION OF HYBRID THREATS

In modern geopolitical conditions, the highest value of a country lies in its civilizational subjectivity, which makes the state truly independent. It has been shown that without subjectivity, independence becomes only a formality, a mask that covers the country's dependence on strong geopolitical players. That is why the resilience of the civilizational subjectivity of the country, which the authors characterize as national resilience, is extremely important. Based on the methodology of metaanthropological potentialism developed by the authors, national resilience is defined as a strategy to ensure balanced development and successful resistance to external and internal threats, and moreover as anticipating challenges and finding answers to them for decent self-realization and humanistic development. The external and internal dimensions of national resilience, as well as its priority areas are analyzed. The question of interaction of national resilience and national security is investigated, the problem of institutional maintenance of strategy of national resilience is put forward.

Keywords: national resilience, civilizational subjectivity, metaanthropological potentialism, national security, geopolitics.